

1 SISUKOKKUVÕTE

Keskkonnaministeerium on algatanud Keskkonnamõju hindamise ja keskkonnajuhtimissüsteemi seaduse §3 lõige 2 alusel ÜF tehnilise abi projekti 2003/EE/16/P/PA/012 "Vooluveekogude ökoloogilise kvaliteedi parandamine" raames Esna jõel kavandatava tegevuse keskkonnamõju hindamise (edaspidi KMH) 24. aprilli 2006. a keskkonnaministri käskkirjaga nr 504.

Käesoleva keskkonnamõju arendaja, otsustaja ja järelvalvaja on EV Keskkonnaministeerium. Ekspertgruppi juhib AS Maves ekspert Silver Riige.

Kavandatava tegevuse eesmärgiks on Esna jõe ökoloogilise kvaliteedi parandamine ning EL Veepoliitika raamdirektiivi kriteeriumite järgi *hea* seisundi saavutamine. Kavandatava tegevuse mõjualaks on Esna jõgi kogu pikkuses Järva mk Roosna-Alliku, Kareda ja Paide valdade territooriumil.

Esna jõgi algab Esna mõisa juures asuvatest allikatest ja suubub Pärnu jõkke Paide linna juures. Jõe pikkus on 25 km, valgala 241 km². Jõgi paikneb Kesk-Eesti tasandikul, Pandivere kõrgustiku edelanõlva läheduses. Tähtsamad lisaojad on Kareda, Palu ja Sargvere peakraav.

Esna jõe alamjooksul aasta keskmine vooluhulk on 1,14 m³/s. Aasta keskmine vooluhulk jõe ülemjooksul Esna lävendis (22,3 km kaugusel suudmest) on 0,2 m³/s.

Teadada on järgmise 8 kalaliigi esinemise Esna jões: jõeforell, vikerforell, haug, lepamaim, trulling, luts, luukarits, võldas ja 1 sõõrsuuliigi: ojasilm. Lisaks eelpoolnimetatud liikidele võivad Esna jõe alamjooksule Pärnu jõest juhuslikult siseneda särg ja ahven. Majanduslikult on tähtsaimaks liigiks jõeforell.

Looduslike eelduste poolest on Esna jõgi üks paremaid forelli elupaiku Eestis. Potentsiaalselt on jõgi hea füüsilise kvaliteediga. Piisavalt on kärestikke ja kiirevoolulisi kivise-kruusase põhjaga jõelõike (sigimis- ja noorjärkude kasvualad), samas on ka aeglasema vooluga jõeosad, mis sobivad elupaigaks vanematele forellidele.

Hea hüdro-morfoloogilise kvaliteedi ja looduskaitse väärtuse tõttu on Esna jõgi suudmest kuni Valgma külani määratletud Natura 2000 alana Pärnu jõe loodusala koosseisus. Kaitseväärtusteks looduslal on jõgi kui elupaik (EL Loodusdirektiivi tüüp 3260). Kaitseväärtusega liikideks on ojasilm, jõeforell ja võldas. Potentsiaalselt (kalade rändete avamisel Pärnu jões) ka jõesilm ja meriforell. Esna jõgi on lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade nimistus.

Keskkonnamõjude hindamisel vaadeldi kahte varianti: Variant 1 – kavandatav tegevus; 0-variant – kavandatavat tegevust ei toimu.

Variant 1. Kavandatav tegevus.

- voolutakistusi põhjustavate nähtuste (koprapaisude, lagunened ja/või risustatud truupide) likvideerimine,
- sette eemaldamine voolusängist,
- veevõtu kohtade rajamine loomade jootmiseks,
- settetiikide ehitamine olulises koguses setteid sissekandvate veejuhtmete suudmetesse,

- kaldapuistute ümberkujundamine voolusängi valgustingimuste parandamiseks,
- põuaperioodil veepuudust leevendavate abinõude katsetamine ülem- ja keskjooksul (süviste rajamine),
- voolusängi looduslähedasemaks muutmise süvikute ja karestike (sh forellikoelmute taastamine ja kvaliteedi parandamine) kujundamisega,
- Esna Allikjärvele uue väljavooluregulaatori rajamine veetaseme säilitamiseks tasemel 79.1 m abs,
- kahe truubi ja kolme silla rajamine jõest ülepääsuks (üks sildadest ainult jalakäiatele).

Variant 0. Kavandatavat tegevust ei toimu

See tähendab, et jõe seisund jääb muutumatuks ning tema edasine eutrofeerumine kiireneb veelgi. Esna jõe kalanduslik väärtus muutub 0-lähedaseks.

Keskkonnamõju hindamisel vaadeldi kavandatava tegevuse vastavust õigusaktidele ja planeeringutele ning järgmisi mõjusid:

- jõe hüdro-morfoloogilisele kvaliteedile;
- jõe vee kvaliteedile;
- jõe vee-elustikule (kaladele, põhjaloomastikule);
- jõe kalanduslikule väärtusele;
- Esna jõe Natura 2000 loodusalade kaitseväärtuste (kaitstavate liikide ja elupaikade) ja ala terviklikkuse säilitamisele;
- kaitsealadele ja kaitsealustele liikidele;
- maastikule (s.h pinnasele ja jõe kallastele);
- sotsiaalsele elukeskkonnale;
- maakasutusele;
- tegevuse mõjupiirkonna kinnistutele;
- kultuurilisele pärandile ning
- negatiivsete mõjude leevendamise vajadust ja võimalusi.

Kõigepealt hinnati alternatiivi vastavust õigusaktidele ja projekti eesmärkidele. Kavandatava tegevuse variant 1 on kooskõlas Eesti seadusandlusega ning vastab Veepoliitika raamdirektiivi nõuetele ja projekti eesmärkidele. Vastavust ei taga 0-variant.

Seejärel hinnati kavandatava tegevuse võimalikke mõjusid keskkonnale ning võrreldi kavandatavat tegevust erineva kaaluga kriteeriumide alusel (*tabel 7.1*).

Süviste rajamisest tuleb siinkohal ilmselt loobuda. Jõgi voolab suures ulatuses kas õhukese (alla 1 m) pinnakattega alal või vahetult lubjakivi peal. Paealade süvistamine võib kaasa tuua infiltratsioonilehtrite avamise.

Kavandatav tegevus (variant 1) sai tunduvalt rohkem hindepunkte võrreldes 0-variandiga. Väga oluline positiivne mõju on jõe hüdro-morfoloogilisele kvaliteedile, Natura 2000 kaitseväärtustele ja alade terviklikkusele ning jõe kalanduslikule väärtusele.

Ekspertgrupi ettepanek on rakendada Esna jõe ökoloogilise kvaliteedi parandamiseks väljapakutud kavandatava tegevuse varianti 1.